

Mendelova univerzita v Brně

Fakulta regionálního rozvoje a mezinárodních studií

**Vnímání významu a funkcí vodního toku obyvateli:
řeka Dřevnice ve městě Otrokovice**

Bakalářská práce

Vedoucí bakalářské práce:
Mgr. Ondřej Konečný, Ph. D.

Autor:
Tereza Vyroubalová

Brno 2016

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci na téma Vnímání významu a funkcí vodního toku obyvateli: řeka Dřevnice ve městě Otrokovice vypracovala samostatně a veškeré použité prameny a informace jsou uvedeny v seznamu použité literatury. Souhlasím, aby moje práce byla zveřejněna v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách ve znění pozdějších předpisů a v souladu s platnou *Směrnici o zveřejňování vysokoškolských závěrečných prací*.

Jsem si vědoma, že se na moji práci vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., autorský zákon, a že Mendelova univerzita v Brně má právo na uzavření licenční smlouvy a užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona.

Dále se zavazuji, že před sepsáním licenční smlouvy o využití díla jinou osobou si vyžádám písemné stanovisko univerzity, že předmětná licenční smlouva není v rozporu s oprávněnými zájmy univerzity, a zavazuji se uhradit případný příspěvek na úhradu nákladů spojených se vznikem díla, a to až do jejich skutečné výše.

V Brně dne 15. května 2016

Poděkování

Touto cestou bych ráda poděkovala vedoucímu mé bakalářské práce Mgr. Ondřeji Konečnému, Ph. D. za profesionální přístup, ochotu a cenné rady, které mi poskytl během vypracovávání práce. Dále bych chtěla poděkovat všem respondentům za vstřícnost při vyplňování dotazníků.

Abstrakt

Tato bakalářská práce je zaměřena na vnímání významu a funkcí vodního toku obyvateli, konkrétně jsou sledovány názory obyvatel města Otrokovice na řeku Dřevnici. Práce je rozdělena do dvou částí. Teoretická část popisuje dynamiku vnímání vodního toku v čase a charakterizuje jeho funkce. Následně se zabývá problematikou revitalizací vodních toků. Samostatná kapitola je věnována popisu města Otrokovice společně s jeho dvěma řekami, řekou Moravou a řekou Dřevnicí, na kterou je soustředěna pozornost především v praktické části. Praktická část analyzuje dosažené výsledky z dotazníkového šetření. Závěr práce shrnuje získané poznatky, vyvozuje řešení a komparuje výsledky s dostupnou literaturou.

Klíčová slova: vodní tok, řeka, funkce řeky, revitalizace, Dřevnice, Otrokovice

Abstract

This bachelor thesis is focused on the perception of the importance and function of the watercourse by residents, specifically follows opinions of the residents of Otrokovice city on Dřevnice river. Thesis is divided into two parts. Theoretical part deals with dynamics of perception of the watercourse in time and characterizes Its functions. Subsequently it deals with issues of revitalization of the watercourses. Separate chapter is dedicated to describing Otrokovice city and Dřevnice river, which is focused primarily on in the practical part. Practical part analyzes achieved results from questionnaire survey. Conclusion of thesis compiles acquired findings, draws conclusions and compares results with available literature.

Keywords: watercourse, river, function of river, revitalization, Dřevnice, Otrokovice

Obsah

1	Úvod a cíle práce	7
2	Metodika zpracování.....	9
3	Význam vodního toku ve městě.....	10
3.1	Voda a současná vyspělá společnost.....	10
3.2	Dynamika vnímání řeky ve městě.....	10
3.3	Funkce vodního toku ve městech.....	12
3.4	Úpravy vodních toků a revitalizace.....	14
3.4.1	Důvody revitalizací.....	16
3.4.2	Dělení revitalizace dle rozsahu v příčném profilu	17
3.4.3	Zahraniční příklady úspěšné revitalizace.....	17
3.4.4	Příklad revitalizace na území České republiky.....	19
4	Otrokovice	20
4.1	Charakteristika města	20
4.2	Rozvoj průmyslu	22
4.3	Obyvatelstvo	23
4.4	Realizované projekty a budoucí rozvoj města	26
4.4.1	Dotace	26
4.4.2	Rozpočet města	26
4.4.3	Budoucí rozvoj města	27
4.5	Životní prostředí.....	28
4.5.1	Vybrané problémy životního prostředí.....	29
4.5.2	Řeka Morava.....	30
4.5.3	Řeka Dřevnice.....	31
5	Vnímání vodních toků obyvateli města Otrokovice	33
5.1	Frekvence a důvody pobytu v blízkosti řeky	34

5.2	Vnímání jednotlivých prvků řeky Dřevnice a asociace spojené s řekou ve městě	35
5.3	Funkce řeky ve městě a její ideální podoba	38
5.4	Revitalizace a revitalizační opatření	41
6	Závěr	43
7	Seznam použité literatury	44
7.1	Tištěné zdroje	44
7.2	Ostatní zdroje	45
8	Seznam obrázků a tabulek	47
9	Přílohy.....	48

1 Úvod a cíle práce

Voda je jedním ze základních prvků, bez jehož přítomnosti by na planetě Zemi nemohl existovat život. Lidé si její důležitou roli uvědomovali již od samého počátku a velice brzy se naučili využívat její funkce ve svůj prospěch. Není náhoda, že první civilizace začaly vznikat v blízkosti řek. Vodní tok byl nedílnou součástí města a plnil nejrůznější funkce, jejichž význam se v průběhu staletí měnil. V minulosti přítomnost řeky znamenala také pocit bezpečí, například v okamžiku, kdy byla civilizace ve válečném konfliktu, řeka mohla místním lidem lépe sloužit k obraně území a naopak představovat určitou překážku pro soupeře. Přítomnost vodního prvku znamenala také jistou atraktivitu území, ze které plynuly výhody především v podobě zajištění primárních potřeb obyvatel.

Dnešní doba i myšlení lidí je však jiné. Vezmeme – li v potaz vyspělou společnost, její nahlížení na existenci řeky ve městě se značně liší. Mohlo by se zdát, že některé funkce se odsunuly do pozadí, což úzce souvisí s technickým pokrokem a vědou. Vodní tok již ve většině případů neslouží k obraně území, jelikož je snadnější jej překonat. V dobách, kdy neexistovala letecká technika či moderní lodní doprava, představoval tento prvek větší překážku, než je tomu nyní. Stejně tak moderní společnost primárně nevnímá řeku ve městě jako zdroj obživy. Tato funkce ustoupila do pozadí především díky rozvoji obchodních řetězců a supermarketů, kde jsou potraviny běžně dostupné a dají se koupit.

Stejně tak jako některé funkce oslabily, jiné posílily. V dnešní době, která je plná spěchu, stresu a vytváří náročné psychologické podmínky pro život, lidé mnohem více ocení příjemné místo k odpočinku, tedy rekreační funkci. Přírodě blízké prostředí, kterým zázemí řeky nepochybně je, vyvolává v lidech klid a rádi zde tráví svůj volný čas. Mnohdy je přítomnost řeky jedním z mála spojení s přírodou, které ve městě můžeme najít.

Bakalářská práce je zaměřena na vnímání významu a funkcí vodního toku obyvateli města Otrokovice. Konkrétně jsou sledovány názory místních obyvatel, týkající se řeky Dřevnice.

Cílem práce je zjistit, jak obyvatelé města vnímají řeku Dřevnici a na kolik jsou pro ně důležité její funkce. Prostřednictvím kladených otázek je možné určit, zda je řeka Dřevnice a její území pro obyvatele města atraktivní, k jakým vybízí aktivitám či jaké funkce a opatření na řece jsou významné.

2 Metodika zpracování

Text práce je rozdělen do dvou hlavních částí. Teoretická část je tvořena literární rešerší, která zpracovává význam vodního toku ve městě, jeho funkce a dynamiku vnímání v čase. Samostatná kapitola je věnována stručnému popisu revitalizací na území České republiky i v zahraničí. Následně je představeno město Otrokovice, společně s jeho vodními toky.

Praktická část diskutuje výsledky, dosažené pomocí kvantitativního šetření, konkrétně metodou osobního dotazování respondentů. Podle Dismana (2011) je u kvantitativního šetření podstatné, aby všichni respondenti rozuměli otázkám přesně tak, jak výzkumník požaduje. Při realizaci uzavřených otázek, byl brán v úvahu také fakt, že dotazovaný musí mít na výběr ze všech možných odpovědí, a to i v případě, že nezná odpověď na otázku, aby se předešlo případnému zkreslení výsledků na základě neznalosti.

Ve fázi sestavování dotazníku byl proveden předvýzkum, na jehož základě došlo k upravení vybraných otázek. Dotazník byl konzultován s mnoha odborníky a vznikl ve spolupráci s vedoucím bakalářské práce, Ondřejem Konečným. Část získaných dat bude sloužit pro účely studie, zaměřující se na vnímání revitalizovaných i přírodě blízkých řek obyvateli i návštěvníky vybraných měst České republiky.

Dotazník obsahuje celkem patnáct otázek, jež jsou uspořádány do čtyř hlavních oblastí. První oblast se zabývá frekvencí a důvody návštěvy vodního toku, druhá část je zaměřena na vnímání řeky Dřevnice a asociace spojené s řekou ve městě. Třetí oblast vymezuje funkce vodního toku a v poslední části jsou kladeny otázky, týkající se problematiky revitalizací. V dotazníku jsou zastoupeny otevřené, uzavřené, polootevřené či škálové otázky. Data byla sbírána v rozsahu 100 respondentů, po dobu jednoho měsíce, na území Otrokovic. Analýza dat byla provedena v tabulkovém procesoru MS Excel za pomoci kontingenčních tabulek.

Závěr práce zobecňuje dosažené výsledky a komparuje je s dostupnou literaturou.

3 Význam vodního toku ve městě

3.1 Voda a současná vyspělá společnost

Přírodní prvky, kam se řadí i vodní toky, jsou nedílnou součástí každého města, ačkoliv jich stále ubývá na úkor rozšiřující se zástavby. Sídelní struktura města vyžaduje čím dál tím více prostoru. S rostoucí populací roste i poptávka po bydlení a rozvinuté infrastruktuře. V důsledku tohoto jevu se řadu let potlačoval přirozený vývoj životního prostředí. Technický pokrok a věda umožňuje lidem lépe uspokojovat jejich potřeby, avšak negativní dopady na životní prostředí jsou znatelné a mnohdy nevratné.

Přítomnost vody je pro moderního člověka samozřejmostí. V případě užitkové či pitné vody se již nemusíme starat o to, jak a kde vodu získat. Firmy nám zajišťují nepřetržitý přísun vody až do domácností. Povinnost zajistit si dostatečné množství vody tak byla převedena na třetí osobu, a proto je v mnoha ohledech získání vody jednodušší. Všechny tyto procesy, které provázely lidstvo několik staletí, s sebou nesly také větší zodpovědnost za své činy a lidé si více uvědomovali hodnotu vody, jako životně důležitého prvku.

Jak popisuje ve své publikaci Havliš a kol. (2012), za jeden z indikátorů hodnot společnosti na osídleném území je považována úroveň kvality životního prostředí. Podle tohoto ukazatele lze zjistit například jak obec, společnost, či stát pečuje o životní prostředí a jak moc je pro ně tento element důležitý. Voda tvoří součást městského interiéru. Samotný vzhled vodního toku a jeho okolí nebo kvalita vody v řece, vypovídá o hodnotách společnosti. Důležitou roli hraje fakt, že investice do životního prostředí, například výsadba zeleně, jsou nerentabilní. Jejich hodnotu si dokáže uvědomit pouze rozvinutá a vyspělá společnost ve všech směrech. Na rozdíl od mnohých ekonomických ukazatelů, toto bohatství, které nám příroda zdarma poskytuje, se nedá vyjádřit v číslech.

3.2 Dynamika vnímání řeky ve městě

Jak již bylo nastíněno v úvodu práce, lidé zakládali svá sídla v blízkosti vodních toků. V 8.-7. tisíciletí před naším letopočtem to byli zejména rybáři a lovci, vyhledávající přítomnost vody. S příchodem zemědělského způsobu obživy se začala tvořit trvalá sídla. V tomto období jsou také učiněny první výrazné zásahy do životního prostředí. Lokalizace v bezprostřední blízkosti řek byla pro zemědělce výhodná. Řeka jim

umožňovala čerpat vodu na závlahu půdy a zároveň byla nápomocná při obraně území. První civilizace jako Sumerská říše nebo Egypt, se rozkládaly v deltách řek. Člověk se postupně učil s vodou efektivně hospodařit a uvědomoval si výhody, které plynuly z její blízkosti (Havliš a kol., 2012).

Bečková (2015) uvádí zvyšující se počet staveb v období raného středověku, situovaných do zázemí řek. Od 14. století jsou patrné první zásahy do vodních toků. Díky rozvoji řemesel a především obchodu, docházelo k přesunu zboží a řeky byly těmto účelům přizpůsobovány. Stavěly se jezy, upravovaly se břehy, na kterých vznikaly mlýny či další stavby.

Převratná změna, spojená s využíváním říčních niv, nastala v 19. století. Havliš a kol. (2012) dále rozebírá období průmyslové revoluce a poválečné období. Průmyslová revoluce se zasloužila o další rozšíření zástavby podél vodních toků. Průmyslové podniky čerpaly vodu z řek, která do nich byla opětovně vrácena v podobě odpadních vod. Znečištění vodních toků stále rostlo a pod příslibem budoucího rozvoje na řeky nebyl brán zřetel. Koryta řek se začala přeměňovat z dříve meandrovitých toků na uměle regulované. Docházelo k jejich zasypání a napřímení, aby mohla být využita co největší rovinná plocha. Postupně byla likvidována i slepá ramena řek, jež jsou důležitým místem pro živočichy.

Po druhé světové válce se města stále rozrůstala a došlo i na zástavbu území, nacházejících se v říčních nivách. Rozlévání řeky do údolí je přirozený jev, a tak se v důsledku tohoto urbanizačního trendu zvýšila míra povodňového rizika. Zvyšující se znečištění vodních toků napomohlo k začlenění některých ekologických aspektů do legislativy.

V roce 1992 přijala Organizace spojených národů (OSN) v Riu de Janeiru Deklaraci o životním prostředí a rozvoji, společně s globálním strategickým plánem Agenda 21, který stanovoval konkrétní body, klíčové k udržitelnému rozvoji. Na základě vzniku tohoto konceptu trvale udržitelného rozvoje získalo zapojení veřejnosti v oblasti rozhodování o životním prostředí nový rozměr (Černá, 1998).

V návaznosti na deklaraci z Ria de Janeira přijala Evropa včetně České republiky Aarhuskou úmluvu, jejíž hlavní pilíře tvoří přístup k informacím, týkajících se životního

prostředí, veřejnosti, její aktivní účast v rozhodování o problematice životního prostředí a zajištění právní ochrany (Bender a kol., 2012).

Se vstupem do Evropské unie se Česká republika zavázala k dodržování dalších právních povinností. V oblasti vod je velmi významná Vodní rámcová směrnice. Cílem této vodní politiky je zabránit dalšímu zhoršení stavu vodních toků a naopak snaha o zlepšení dosavadního stavu vodních ekosystémů a mokřadů. Směrnice se zaměřuje také na udržitelné využívání vod, které přispívá ke zmírnění následků sucha a záplav. K naplnění závazků, které vyplývají ze směrnice, bude možné dojít prostřednictvím vracení technicky upravených vodních toků do přírodě blízkého stavu. K tomuto kroku je nutné znát jejich morfologický typ. Přírodních toků se na území České republiky zachovalo jen malé množství, jsou však velmi důležité jako vzor pro obnovu technicky upravených toků (Ministerstvo zemědělství, [online]).

3.3 Funkce vodního toku ve městech

Skupina autorů Havliš a kol. (2012), Štěrbá (2008) popisuje následující funkce vodního toku v urbanizovaném prostředí měst. Řeka slouží jako zdroj vody, obživy, dopravní či biologický koridor a obrana lidského sídla. Kromě jmenovaných funkcí základních, lze zmínit i funkce přidružené, avšak dnes stále více využívané, jako jsou rekreační (společenská), estetická a odpadní funkce, zdroj energie, geografická (hraniční) a v neposlední řadě povodňová role, jejíž projevy jsou pro lidstvo, které osídlilo území říčních niv, nežádoucí.

Pravidelné záplavy jsou přirozeným jevem, který napomáhá vývoji přírodních prvků v krajině, avšak ohrožuje životy a majetek lidí. Ekonomický rozvoj měst vedl k ústupu zkušeností s povodněmi z minulých let a individuální přístupy k územnímu plánování zapříčinily v některých oblastech rozsáhlé škody, způsobené rozlitím řeky do již zastavěných oblastí údolních niv.

Konkrétním příkladem může být i město Otrokovice, jehož část zastavěného území leží v povodňové oblasti, kde se v roce 1997 při velkých povodních rozlila řeka Dřevnice a zatopila velkou část domů. Po téměř dvaceti letech zbývá dodělat poslední úsek ochrany proti povodním, který činí půl kilometru dlouhá zeď kolem Dřevnice v kombinaci se zemním valem. Realizace tohoto konečného opatření v městské části Baťov je plánovaná na rok 2018. Město ze svého rozpočtu investovalo do

protipovodňové ochrany 300 milionů korun a některé soukromé firmy tyto opatření zajistily na své vlastní náklady (Kuncová, [online]).

Dle Konvičky (2002) optimální řešení povodňové problematiky spočívá v komplexním pojetí územního plánování, zahrnující mimo jiné návrhy protipovodňových opatření a přehodnocení dalšího urbánního rozvoje v inundačním území řeky. Tato opatření by měla vést k minimalizaci dalších možných povodní a ke zlepšení kvality budoucího života obyvatel ve městě.

Určujícím faktorem, který považují lidé za klíčový při volbě místa k životu, je kromě výše platu a dobré dopravní dostupnosti také příjemné místo k bydlení a dostatek prostoru pro odpočinek. Obecně se lidem žije nejlépe tam, kde se cítí dobře a místo uspokojuje co nejvíce jejich potřeb. Podle tohoto kritéria, jak uvádí Löw a Míchal (2003) také lidé hodnotí krajinu.

Potřeba rekreace se stala v dnešní době plně pokroku, vysoké koncentrace znečištění, hluku a také stresu důležitější, než tomu bylo v minulosti. Vodní prvek ve městě je tak ideálním místem, které k naplnění této funkce přispívá. Kolem řek se koncentruje široká škála možností využití k odpočinku. Záleží pouze na způsobu úpravy okolí vodních toků. Kromě sportovních aktivit, které se dají provozovat na řece jako takové, například nejrůznější vodní sporty, se dá využít i její okolí. Prostřednictvím vybudování cyklostezek, pro jejichž realizaci je blízkost řek díky rovinnatému terénu vhodná, mohou být rozvinuty sportovní aktivity jako jsou cyklistika, jízda na kolečkových bruslích, či provozování pěší turistiky. Tento terén uspokojí především nenáročné cyklisty, v mnoha případech rodiny s dětmi, které zároveň ocení i menší pravděpodobnost dopravní nehody než na silničních komunikacích. Prostředí řeky doslova vybízí k setkávání lidí, ať už z osobních nebo pracovních důvodů.

Potřeba odpočinku je mnohdy spojena i s estetickým zážitkem. Lidé chodí relaxovat převážně na místa, jež působí příznivě na naše smysly, nejen ty zrakové. Řeka ve městě tak plní i estetickou funkci, zjemňuje prostor a podílí se na celkovém vzhledu města. Dostatek zeleně dotváří její charakter a poskytuje také důležité hygienické funkce. Okolní vegetace slouží jako prostředek k zachycení prachových částic a působí příznivě proti hluku. Vysazené stromy dále zpevňují svými kořeny celý břeh řeky a zvyšují atraktivitu vodního toku (Kravka, 2009).

Hygienickou či klimatickou funkci neplní pouze okolní zeleň, ale také samotný vodní tok. Štěrba (2008) tuto funkci ve své publikaci dále rozvádí. Sluneční energie, přijatá vodou, se váže do vodní páry, jež je rozváděna po okolí a při zpětné kondenzaci se tato energie uvolňuje, čímž se zmírňují rozdíly v teplotě okolí a zároveň dochází k ochlazení míst, kde není dostatečné množství vody, jež by se mohlo odpařit.

Štěrba (2008) neopomíná ani ekologickou funkci. Vodní tok slouží jako přirozené útočiště mnohým živočichům, jejichž druhová rozmanitost je na tomto území velmi pestrá. Řeka je zároveň vhodným místem pro jejich migraci. Samotná migrace může být spojována i s lodní dopravou, zejména na rozsáhlých vodních tocích, sloužící k přepravě lidí či zboží.

Dle Ležatky (2010) je přitažlivost zdejšího prostoru podmíněna různorodostí funkcí vodního toku, jež se vzájemně ovlivňují. Existence vodního toku v blízkosti města čítá vysoké množství příchozích návštěvníků, dokonce i profesionálních obyvatel či nových investorů do města. Podmínkou úspěšnosti tohoto veřejného prostranství je jeho adekvátní úprava a následná údržba.

3.4 Úpravy vodních toků a revitalizace

Bender a kol. (2012) považuje za hlavní účel úprav vodních toků v minulosti jeho podřízení člověku, spoutání do betonových koryt a napřimění, aby se dalo co nejefektivněji využít příhodného prostoru kolem řeky a aby lidstvu nijak nepřekážel v jeho činnosti nebo jej dokonce neohrožoval povodněmi. Mnohé říční toky byly také sevřeny do potrubí a zavedeny pod zem, zejména v intravilánu města. Trend dnešní doby je však zcela jiný. Od tohoto záměru se opustilo a vodní toky se začínají pozvolna navracet do původního, přírodě blízkého stavu, tedy revitalizovat.

Podle Dostála a kol. (2004) je za revitalizaci považována určitá obnova, neboli znovuoživení vodního toku, která přispěje ke zlepšení dosavadního stavu řeky a její nivy a povede k její udržitelnosti. Hlavním cílem je navrátit řeku do takového stavu, který odpovídá ideálním podmínkám pro život živých organismů, které do této lokality patří. Dle skupiny autorů RESTORE (2013) pomocí revitalizace dosáhneme diverzity prostředí, umožníme vodnímu toku nastartovat proces vývoje vlastní cestou a stabilizovat celkový ekosystém.

Dostál a kol. (2004) dále uvádí, že revitalizace by měla obsahovat komplexní řešení a nebyť zaměřena pouze na jeden určitý problém. V dané lokalitě je třeba brát v potaz řadu aspektů, od morfologie vodního toku, po erozní ohroženost. Pro celkový koncept návrhu revitalizace je dobré využít historických podkladů, ze kterých je možné určit trasu vodního toku před umělými zásahy člověka. Současná představa o přirozeném vodním toku je často mylně chápána jako meandrující řeka. Meandrování však není přirozeným jevem pro všechny vodní toky, vyskytuje se často u řek, nacházejících se v méně sklonitých polohách se širokou říční nivou.

Mareš a kol. (1991) uvádí tyto zásady revitalizace vodních toků:

- Snížování rychlosti odtoku
- Zastavení všech znečišťujících přítoků
- Vyčlenění záplavového území
- Umožnění meandrování toku
- Umělé opevnění břehů nechat pouze tam, kde je to nutné
- Zavedení ochranných infiltračních pásů (travnaté plochy)
- Zabezpečení minimálního průtoku
- Zajištění heterogenity koryta
- Obnova vegetačního doprovodu

Pro úspěšné navrácení řeky přírodě blízkému stavu je nutná spolupráce více odborníků dohromady, například vodohospodářů s přírodovědci, kteří určí rostliny vhodné k vysazení v okolí řeky, mající vyhovující podmínky pro růst v dané oblasti. Kořeny stromů zpevňují břeh a poskytují útočiště pro živočichy, stejně jako dostatek kamenů na dně řeky. Projekty zaměřené na revitalizaci vyžadují také angažovanost veřejnosti ve fázi plánování i při údržbě. Tento postup je již v mnoha zemích zaveden. V Německu pomáhají se spravováním řek a jejich okolí vodní spolky a společnosti vodních sousedství. V Americe pečuje veřejnost o vodní toky prostřednictvím dobrovolnických prací nebo přispívá finanční částkou (Králová, 2007).

Provedené revitalizace by měly být postaveny na provázanosti tří pilířů, environmentálního, ekonomického a sociálního. Navrácení přírodě blízkého stavu řecí může vést k většímu zájmu návštěvníků o tuto lokalitu, což vybízí k organizaci

nejrůznějších akcí v okolí řeky, jež následně vedou k zisku. Na nábřeží řek se pořádají například koncerty, akce pro děti či farmářské trhy, jako je tomu v Praze.

3.4.1 Důvody revitalizací

Nejčastěji vyskytujícím se důvodem revitalizací jsou dle Šlezingra (2010) nevhodné úpravy koryta v minulosti, které nenaplnují současné požadavky. Jedná se o úpravy dna řeky, změny ve vedení jejího koryta, zasypaní slepých ramen či odstranění porostů kolem řeky. Tato opatření byla prováděna bez ohledu na životní prostředí, pouze pro uspokojení lidských potřeb a pohodlí. Díky realizovaným úpravám bylo snadnější obdělávání ucelených pozemků a jednodušší přístupnost k polním cestám. Interakce mezi okolím a řekou nebyla příliš vysoká.

Jako další častý důvod uvádí Šlezinger (2010) kvalitu vody v řekách. Zhoršenou jakostí vody trpí zejména menší vodní toky, které jsou dlouhodobě zatěžovány odpadními vodami, ze kterých nebyly důsledně odstraněny nežádoucí látky. Kvalita vody je znehodnocena také smyvem zeminy a zemědělských hnojiv z blízkého okolí. Postupem času ekosystém není schopen odolávat tomuto zatížení, dochází k úhynu organismů a jeho celkové destabilizaci. Situaci je potřeba řešit realizováním patřičných opatření. Kvalitu vody v řece mohou pozitivně ovlivnit zasakovací infiltrační pásy, pravidelná údržba okolních břehů a vegetace. Při revitalizaci je důležitá také podpora samočisticích procesů vodního toku, zejména vyrovnaná bilance kyslíku, kterou zajistíme pomocí různorodé segmentace dna. Základem pro samočištění vodních toků však nadále zůstávají organismy, ulpívající na kamení a dalších předmětech, vyskytujících se na dně řeky.

Další z řady důvodů, vedoucí k obnovení vodního toku, mohou být ekologické či ropné havárie, přemnožení mikroorganismů, nevhodné objekty na toku či nevhodný vegetační doprovod (Šlezinger, 2010).

Na území České republiky se revitalizace začaly prosazovat v souvislosti se schválením Programu revitalizace říčních systémů v roce 1992, jako prvního krajinnotvorného programu Ministerstva životního prostředí. Každoročně jsou na tyto opatření, související s revitalizacemi vyčleňovány finanční prostředky ze státního rozpočtu (Cílek, 2004).

3.4.2 Dělení revitalizace dle rozsahu v příčném profilu

Kupec a kol. (2009) uvádí následující dělení revitalizací dle rozsahu v příčném profilu:

- **Revitalizace částečná**

Tato revitalizace se provádí pouze v korytě po okraj břehu. Účel zůstává stejný, navrátit přírodě blízký stav toku a stabilizovat průtok. Nejčastěji se odstraňují nevhodné stavby a opevnění na řece. Tyto úpravy se pak doplní vysazením vhodné vegetace. Za částečné obnovení říčního koryta se považují i menší zásahy, odstranění nežádoucích bariér, které brání v migraci organismů nebo zlepšení kvality vody v toku.

- **Revitalizace úplná**

Tento typ obnovy je realizován v celém rozsahu povodí vodního toku. Pod úplnou revitalizaci spadá kromě úprav v korytě řeky a na okraji břehů rovněž okolí říční nivy a blízké pozemky, na kterých se hospodář. Tato celková obnova se zpravidla realizuje v návaznosti na další krajinářská opatření. Všechny vodní toky jsou podle zákona o ochraně přírody a krajiny 114/1992 Sb. chráněny jako významný krajinný prvek (VKP), jehož funkcí je dotvářet typický vzhled krajiny a udržovat její stabilitu. Vodním tokům patří ochranné pásmo velikosti 50 metrů a všechny činnosti zde musí být provedeny způsobem, který je šetrný vůči funkcím VKP a nijak je nenarušuje. Toto pásmo se obvykle využívá k potřebám revitalizace.

3.4.3 Zahraníční příklady úspěšné revitalizace

Revitalizace se začaly postupně rozvíjet ve vyspělých zemích od 70. let 20. století. Například v Americe mají velký podíl na obnovení narušené krajiny občanská sdružení, která se do projektů obnovy intenzivně zapojují. Za nejúspěšnější projekty jsou zde považovány revitalizace řeky Kissimee nebo rozsáhlé obnovy mokřadů například na Floridě, v Louisianě či v oblasti řeky Mississippi. V Anglii jsou hnacím motorem revitalizací především přírodovědci, kteří chtějí navrátit přirozené území místní fauně a flóře, koncentrující se v oblasti řek. Z německy mluvících zemí lze zmínit revitalizaci řeky Isary v Mnichově. Tato úspěšná obnova vodního toku je považována za jeden z nejrozsáhlejších projektů Německa i celé Evropy. Základním bodem této obnovy bylo rozšíření koryta řeky a vyčlenění dostatečného prostoru pro její rozlití (Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky [online]).

Eldridge a kol. (2007) uvádí příklad obnovení říční nivy Dunaje v Rakousku. Obnova přírodě blízkému stavu řeky spočívala především ve zrušení uměle vybudované protipovodňové ochrany, která sice umožňovala růst průmyslových aktivit v blízkosti toku, avšak při povodních se řeka rozlila v jiných oblastech mnohonásobně více. Díky navrácení říční nivy, se v blízkosti Dunaje opět vytvořily lužní lesy, což mělo za následek zvýšení biodiverzity v okolí. Realizace tohoto opatření vedla také ke zmírnění povodní v hlavním městě Vídni.

Následující příklad podrobněji rozebírá revitalizaci v Lipsku, jež zachycuje Pavlovský (2010) ve své publikaci.

Lipsko

Lipsko je německým městem, které bylo založeno na soutoku tří řek Weiße Elster, Pleiße a Parthe. Blízkost řek v okolí znamenala pro město možnost vybudování obsáhlého systému umělých koryt a náhonů, jež byly využívány k zemědělským a průmyslovým aktivitám ve městě. Ve 20. letech minulého století se Lipsko řadilo k nejrychleji rozvíjejícím se městům v celém Německu. Počet obyvatel stále stoupal a s ním i požadavky na vybudování lepší a větší infrastruktury. Při výstavbě nových silnic bylo množství vodních toků ve městě překážkou, což zapříčinilo kanalizování některých náhonů a toků. Vodní toky, jež nesloužily k výrobním procesům se dokonce zasypávaly. O třicet let později již vymizely všechny vodní toky z centra města a staly se stokami, kam průmysl vypouštěl své odpadní vody. Uměle vybudované náhony řek Weiße Elster a Pleiße zmizely pod povrch taktéž.

V 80. letech minulého století byla v Lipsku vyhlášena urbanistická soutěž, na které se postupně objevoval motiv řeky ve městě. Tato soutěž pomohla přilákat pozornost veřejnosti na vodní toky, zavedené pod zem a angažovat se do řešení jejich situace. Veřejnost se zapojovala do nejrůznějších seminářů o vodních tocích či pomáhala s čištěním náhonů řek.

V roce 1991 byly předloženy první projekty, týkající se revitalizace náhonů v celém městě. Po celou dobu realizace se veřejnost měla možnost zapojit do obsáhlé diskuze a intenzivně se zapojovala zejména do fáze přípravy projektu. Ohlasy po úspěšném dokončení celé akce byly velice pozitivní, což podpořilo zastupitele města i soukromé osoby, aby se v odkrývání náhonů nadále pokračovalo.

V dnešní době celý projekt funguje na bázi spolupráce města a soukromých investorů, kteří přispívají na odkrytí vodních toků určitým obnosem peněz. Tento způsob postupné obnovy je zajímavý i z hlediska architektonického, jelikož revitalizace v určitých částech toků budou jinak řešeny, což nabízí kreativní přístupy, podílející se na dotváření charakteru úseku vodního toku. Do budoucna se předpokládá, že Lipsko se stane opět městem, jehož vodní toky jsou chloubou a nedílnou součástí.

3.4.4 Příklad revitalizace na území České republiky

Revitalizace Krůteckého potoka v Praze

Krůtecký potok protéká oblastí přírodního parku Šárka-Lysolaje, jež se rozkládá v severozápadní části Prahy. Bender a kol. (2012) popisuje dva stěžejní důvody revitalizace. Část potoka vede územím, kde se vyskytovaly černé skládky, což mělo za následek zhoršenou stabilitu ekosystému a výskyt ruderalních rostlin, jež jsou pro prostředí ovlivněné lidskou činností typické. Tento úsek byl vyčištěn a kolem vodního toku vysazena mokřadní vegetace, vhodná pro danou lokalitu. Odstranění betonového koryta, napomohlo k přirozenému vývoji trasy vodního toku a k jeho následnému meandrování. Po provedených revitalizacích se zlepšil ekologický stav potoka i jeho nivy a zvýšila se retenční schopnost krajiny. Celkové náklady na obnovu ve výši 650 000 korun uhradilo město ze svého rozpočtu.

4 Otrokovice

Tato kapitola shrnuje základní poznatky o městě Otrokovice. Je zde kromě základních údajů a polohy města nastíněn jeho průmyslový vývoj, který je úzce spjat se jménem Tomáše Bati. Další dvě kapitoly popisují vývoj obyvatel a souhrn aktivit které město vytváří pro jeho budoucí rozvoj. Poslední část je věnována životnímu prostředí a s ním spjatými problémy, se kterými se město potýká. Na závěr jsou představeny dvě řeky, řeka Dřevnice a řeka Morava, které městem protékají a dotváří jeho charakter.

4.1 Charakteristika města

Město Otrokovice se skládá ze dvou bývalých samostatných obcí Otrokovice a Kvítkovice, které dohromady zaujímají rozlohu 19,62 km². Nachází se ve Zlínském kraji, na rozhraní tří etnografických regionů Hané, Slovácka a Valašska a zároveň na soutoku dvou řek Moravy a Dřevnice (Regionální informační servis, [online]).

Tyto řeky znamenaly pro město již v minulosti dobrou dopravní dostupnost a poskytovaly své služby nejen místním lidem. Díky výhodné poloze města vedla přes území Otrokovic obchodní trasa, spojující jižní Evropu s Pobaltím. Toto město je zároveň nepostradatelným silničním i železničním uzlem, ležící na významných dopravních komunikacích, které mají význam pro kraj, Českou republiku nebo Evropu (Turistické informační centrum Otrokovice, [2016]).

Dopravní společnost Zlín-Otrokovice, s.r.o. již několik let zajišťuje provoz městské hromadné dopravy na trase Zlín – Otrokovice. Dopravní dostupnost do krajského města je zprostředkována jak trolejbusovou, autobusovou, tak železniční dopravou v krátkých časových intervalech, což je velká výhoda obzvláště pro lidi, dojíždějící za prací. Z Otrokovic vede také přímé železniční spojení do Brna, Prahy, Ostravy, Olomouce či zahraničních měst jako jsou Vídeň a Budapešť.

Otrokovice jsou také centrem mikroregionu Otrokovicko, který vznikl v roce 2004 a zahrnuje čtrnáct obcí. Jeho účelem je koordinace činnosti při významných rozvojových a investičních akcích, usilování o hospodářský, kulturní a turistický rozvoj obcí, které jsou členy svazku (Otrokovice, [online]).

O rok později vzniklo za účelem obnovy a rozvoje historické vodní cesty Bařova kanálu, především pro turistické účely, dobrovolné sdružení obcí pro rozvoj Bařova kanálu a vodní cesty na řece Moravě, kam patří i město Otrokovice, společně s dalšími šestnácti městy (Bařův kanál, [online]).

Do území města zasahuje kromě Hostýnských a Vsetínských vrchů společně s Vizovickou vrchovinou také pohoří Chřiby, díky čemuž se Otrokovice staly členem Místní akční skupiny Severní Chřiby a Pomoraví, která usiluje o rozvoj celého tohoto regionu (MAS Severní Chřiby a Pomoraví, [online]).

V současnosti město udržuje partnerské vztahy s polským městem Zawadzkie, maďarským Vácem a slovenským městem Dubnica nad Váhom, se kterým má v roce 2016 sjednané například setkání seniorů nebo vystoupení zástupců kultury na městských akcích v Otrokovících (Budek, 2016).

Obrázek 1 mapa mikroregionu Otrokovicko, vlastní zpracování, program ArcGIS

4.2 Rozvoj průmyslu

Jak uvádí Bubeníková a kol. (2012), velký rozvoj města ve všech směrech, nejvíce však v oblasti průmyslu, zapříčinil příchod Tomáše Bati, který právě v Otrokovicích našel místo pro svoje další působení. K jeho rozhodnutí ho vedla především krátká vzdálenost od Zlína, dobrá dopravní dostupnost a také řeka Morava, jelikož Zlín neměl dostatek pitné ani užitkové vody a řeka Dřevnice, která krajským městem protéká, byla značně znečištěná odpady z tehdejších továren na obuv. Baťa se rozhodl odkoupit močálové louky kolem řeky Moravy a v dnešní části Otrokovic, zvané Bahňák, dříve dokonce úředně nazývanou „Baťov“, nechal vystavět průmyslovou zónu s typickými cihlovými domy ve tvaru krychle pro své zaměstnance. Na získaném prostoru vybudoval pomocné závody pro svou obuvnickou firmu ve Zlíně, továrnu na výrobu letadel a dokonce i samotné letiště, na kterém v roce 1932 přišel o život.

Zatímco v době hospodářské krize jiná města upadala, do Otrokovic se stěhovalo stále více lidí, v důsledku očekávání zaměstnání pod Baťovým vedením. K další expanzi průmyslu došlo v 60. letech minulého století, kdy se začalo s výstavbou nové pneumatikárny Rudý říjen, dnešní Barum Continental, spol. s.r.o. Ta byla uvedena do provozu roku 1972 a přilákala další vlnu obyvatel.

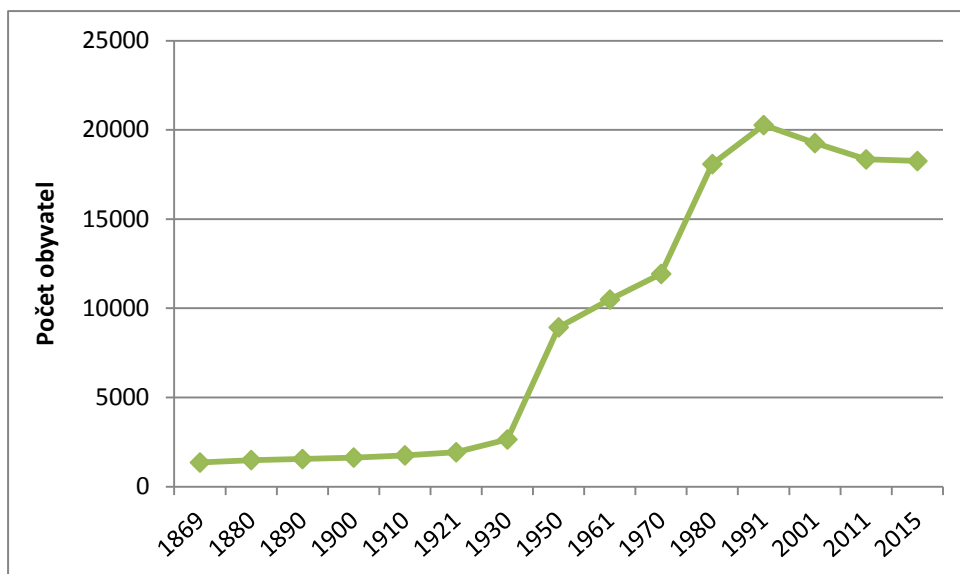
Pozastavení podnikatelských aktivit přišlo s rozsáhlou povodní v roce 1997. Část firem následně přesunula své působení do jiných měst či svou výrobu neobnovila. Mezi nejvýznamnější podniky, dodnes působící na území Otrokovic lze zařadit Barum Continental, spol. s.r.o., zaměřující se především na výrobu pneumatik, ZLIN AIRCRAFT, a.s., který navazuje na tradiční výrobu sportovních letadel značky ZLIN, zajišťuje jejich servis a prodej leteckých komponent a v neposlední řadě společnost TOMA, a.s., jakožto dodavatel elektrické a tepelné energie, vody, stlačeného vzduchu a provozovatel ČOV.

4.3 Obyvatelstvo

Četné archeologické nálezy svědčí o tom, že území Otrokovic bylo osídleno již od 6.-5. tisíciletí před Kristem, což odpovídá mladší době kamenné. V období po první světové válce počet obyvatel rostl stále rychleji. Razantní změny jsou pozorovány v letech 1930-1950, kdy stav obyvatelstva překročil trojnásobek své původní hodnoty. Zatímco v roce 1930 činil 2645 osob, o dvacet let později se na území Otrokovic nacházelo již 8929 obyvatel. Tento růst úzce souvisí s příchodem Tomáše Bati, který zde vybudoval pomocné závody pro svou firmu a poskytl lidem práci. Městu se začalo dařit a působení Tomáše Bati přilákalo kromě nových obyvatel i větší množství podnikatelů, než tomu bylo doposud.

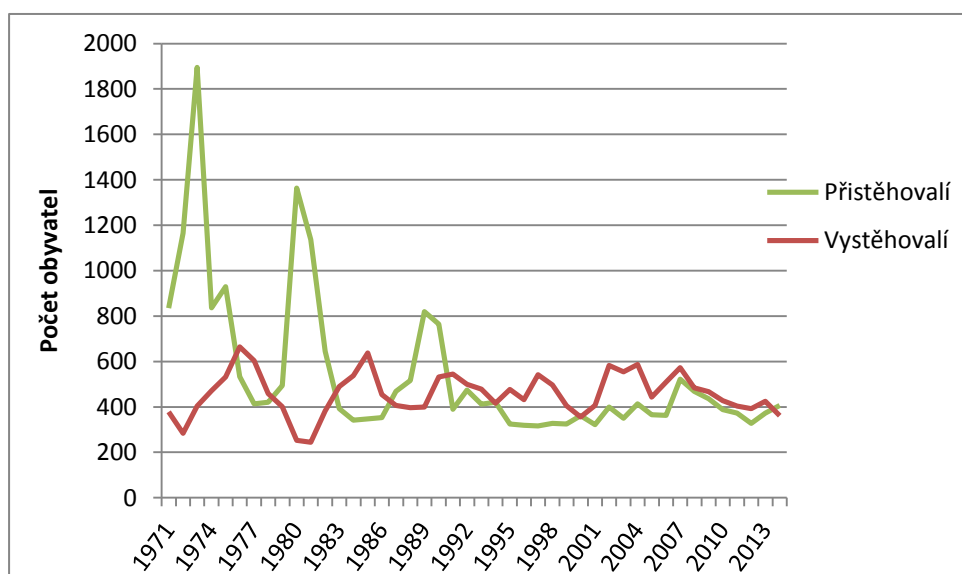
Další markantní nárůst je spjat s otevřením nové pneumatikárny, dnešního Barumu Continental. Z původní hodnoty 11925 v roce 1970 se počet obyvatel za deset let zvýšil na 18082. Nejvyššího počtu dosáhlo město Otrokovice v roce 1991, a to 20267 obyvatel. Od tohoto roku se hodnota začala snižovat, a to i v důsledku rozsáhlých povodní v roce 1997, které na určitou dobu pozastavily podnikatelské činnosti. Některé menší podniky po této rozsáhlé katastrofě svou činnost na území Otrokovic již neobnovily (Bubeníková a kol., 2002).

K 1. 1. 2015 byl počet obyvatel 18253, avšak stále dochází k takzvanému odlivu mozků, kdy vysokoškolští studenti hledají zaměstnání nejčastěji ve městech, kde vystudovali vysokou školu a očekávají širší spektrum pracovních nabídek (Regionální informační servis, [online]).

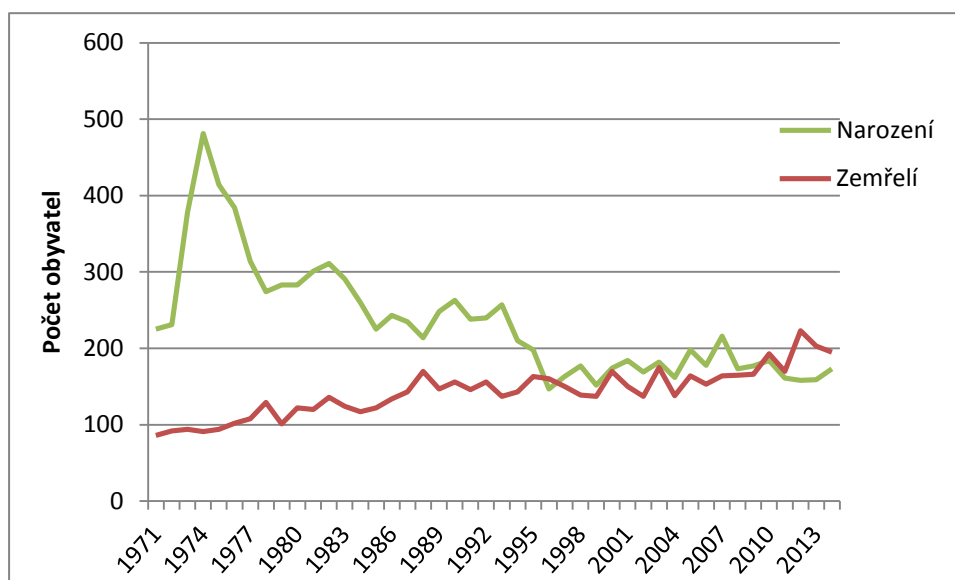
Obrázek 2 Vývoj počtu obyvatel v letech 1869-2015 (Zdroj: ČSÚ, Historický lexikon obcí, SLDB 2011, vlastní zpracování)

Jak je patrné z grafu číslo 3, v roce 1972 se přistěhovalo 1165 obyvatel, což úzce souvisí s otevřením Barumu Continental a jeho nabídkou nových pracovních míst. O rok později byl zaznamenán dosud největší příliv obyvatel, a to 1895. Od roku 1992 dochází k mírnému poklesu, především z důvodu velké povodně v roce 1997, kdy mnozí podnikatelé nezvládli návrat na trh a velké firmy, například bývalý Moravan, a.s. začaly propouštět své pracovníky. Od této doby sledujeme převažující počet vystěhovalých osob.

Obrázek 3 Mechanický pohyb obyvatel v letech 1971-2014 (Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování)

Graf číslo 4 uvádí přirozený pohyb pohyb obyvatel. V roce 1974 byl zaznamenán rekordní počet narozených, a to 481. V posledních deseti letech můžeme za významný považovat rok 2007, kdy se narodilo 216 dětí. V důsledku stárnoucí populace se od roku 2010 zvyšuje počet zemřelých.

Obrázek 4 Přirozený pohyb obyvatel v letech 1971-2014 (Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování)

Tabulka číslo 1 popisuje věkovou strukturu obyvatel k 1.1.2015. Díky demografickému stárnutí věková skupina starší 65. let převažuje nad mladší skupinou obyvatel do 14. let, a to jak v mužském, tak v ženském zastoupení. Celkový průměrný věk obyvatel Otrokovic, tedy 42,9 let, byl v roce 2015 vyšší než průměrný věk v České republice, který činil 41,7 let.

Tabulka 1 Věková struktura obyvatel k 1.1.2015

Pohlaví	Stav	Počet obyvatel v letech			Průměrný věk	Index stáří
		0-14	15-64	65 a více		
Muži	8884	1386	6089	1409	40,8	101,6
Ženy	9369	1177	6129	2067	44,9	175,6
Celkem	18253	2563	12218	3476	42,9	135,6

(Zdroj: Risy.cz, vlastní zpracování)

4.4 Realizované projekty a budoucí rozvoj města

4.4.1 Dotace

Rozvoj města Otrokovice je v současné době také ovlivněn možnostmi čerpat finance z fondů Evropské unie (EU), čehož hojně využívá. Otrokovice jsou součástí regionu soudržnosti NUTS II – Střední Morava, který je tvořen Olomouckým a Zlínským krajem. V programovém období 2007-2013 se díky dotacím realizovala celá řada projektů. Jedním z nich byla také výstavba cyklostezky, která vede podél řeky Dřevnice a napojuje se na cyklostezky Otrokovice – Zlín a Bařův kanál. Jako další lze uvést projekt, zaměřený na žáky v technických oborech, financovaný z Operačního programu Vzdělávání pro konkurenceschopnost. Hlavní myšlenka spočívá ve spolupráci škol a firem, které budou cestou organizování odborných technických soutěží popularizovat technické obory a motivovat žáky v dalším vzdělávání. Prostřednictvím dotací byly také realizovány projekty na podporu výuky cizích jazyků ve školách, snížení energetické spotřeby objektu pomocí zateplení budov, zavedení nových počítačů do škol či zlepšení varovného systému ve městě (Regionální informační servis, [online]).

V dalších letech Otrokovice plánují nadále využívat dotace z EU. Konkrétně pro rok 2016 je v plánu ucházet se o dotace v rámci programů integrovaného plánu rozvoje území a Místní akční skupiny Severní Chřiby a Pomoraví. Projekty se zaměřují hlavně na zlepšení dosavadního stavu infrastruktury, například realizace nových parkovacích míst či zastřešení zastávek městské hromadné dopravy. Město neopomíná obyvatele se sníženou schopností pohybu a orientace, proto je snaha koncentrována i k odstranění bariér ve veřejném prostoru, které vedou ke zlepšení podmínek pro orientaci a pohyb (Budek, 2016).

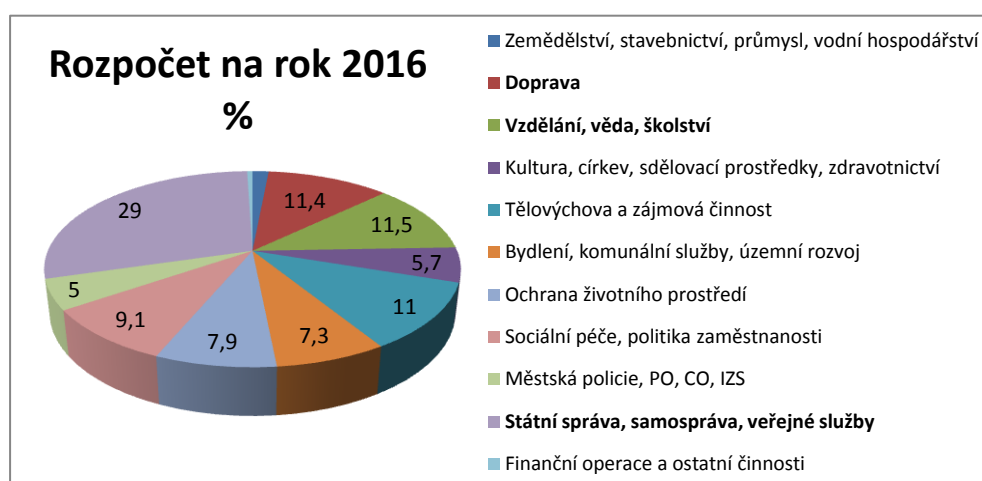
Nelze opomenout také kotlíkové dotace, které mohou obyvatelé Otrokovic čerpat a pořízením nového zdroje vytápění se mohou spolupodílet na zlepšení dosavadního stavu ovzduší (Zakopal, 2016).

4.4.2 Rozpočet města

V roce 2015 činily celkové výdaje z rozpočtu města 377420,81 Kč, z toho největší částka byla vynaložena na dopravu, a to 118830,69 Kč, na státní správu, samosprávu a veřejné služby 80745,64 Kč a v neposlední řadě na vzdělání, vědu a školství v částce 37491,94 Kč. Celkové příjmy byly o 12421 Kč vyšší než výdaje. V plánovaném

rozpočtu na rok 2016 se první tři místa neliší. Celkové výdaje jsou plánovány na 300287,84 Kč, z toho největší částka 87069,09 Kč jde na státní správu, samosprávu a veřejné služby. Výdaje na vzdělání, vědu a školství činí 34771 Kč a jsou téměř srovnatelné s výdaji za dopravu v celkové sumě 34227 Kč (Otrokovice, [online]).

Městu se také v roce 2015 podařilo snížit dluh z úvěru realizovaných investic. Dluh činil k 1. 1. 2015 přibližně 110 milionů korun. K 31. 12. 2015 míra zadlužení klesla pod 80 milionů (Otrokovické noviny, 2016).

Obrázek 5 Plánované výdaje na rok 2016 (Zdroj: Otrokovice.cz, vlastní zpracování)

4.4.3 Budoucí rozvoj města

Budoucí rozvoj Otrokovic je zachycen v Integrovaném strategickém rozvojovém plánu na období 2014-2023. Tento plán uvádí 4 prioritní oblasti, kterým by se město chtělo věnovat.

První prioritní oblastí je ekonomický rozvoj, který zahrnuje především zajištění lepších podmínek pro podnikání ve městě. Otrokovice jsou důležitým průmyslovým centrem, což dokládá i fakt, že většina obyvatel je v tomto odvětví zaměstnána, nejčastěji pod vedením jen několika málo významných firem, proto by odchod těchto společností z města mohl mít velmi negativní dopady na zaměstnanost obyvatel. Nové příležitosti pro podnikatele jsou také spojeny se zvýšeným počtem osob, ohrožených sociálně-patologickými jevy. Město Otrokovice by tedy rádo navázalo spolupráci s podnikateli v oblasti sociálního podnikání a rozvíjelo preventivní opatření proti vzniku těchto jevů, příkladem může být prevence proti drogové závislosti či alkoholismu. Pod oblast ekonomiky bylo také zařazeno snižování negativních dopadů na životní prostředí

v důsledku působení průmyslových firem. Je třeba provést mnoho opatření, jedním z nich je vysazení dostatečného množství zeleně, která by tvořila hranici mezi průmyslovou a obytnou zónou.

Druhou prioritní oblastí je zlepšení kvality života, uskutečněné prostřednictvím volnočasových a kulturních aktivit, rozvojem veřejného prostranství a cestovního ruchu, podpory bydlení a prevence sociálně-patologických jevů.

Životní prostředí spadá do prioritní oblasti číslo 3. Hlavním cílem je snižování negativních dopadů automobilové dopravy a průmyslu na životní prostředí. Prostřednictvím zavádění monitorovacích stanic by se mělo do budoucna předejít možným negativním vlivům. K naplnění těchto cílů vede i udržitelné využívání energií, podpora udržitelné dopravy, jako je například cyklistika a zlepšení odpadového hospodářství města. Poslední prioritní oblastí je zajištění efektivnosti úřadu. Díky efektivnímu řízení městského úřadu lze uskutečnit vytyčené cíle.

Strategická vize Otrokovic do roku 2023 je stát se společenským, průmyslovým a ekonomicky prosperujícím centrem se zvyšující se úrovní kvality života obyvatel, jež se dá dosáhnout zlepšováním stavu životního prostředí a občanské vybavenosti (Integrovaný strategický rozvojový plán města Otrokovice 2014-2023).

4.5 Životní prostředí

Otrokovice jsou městem, které má četné zastoupení zeleně, ačkoliv by se to díky jeho průmyslovému charakteru nemuselo na první pohled zdát. Zeleň se vyskytuje zejména podél řek Moravy a Dřevnice, kde již několik let probíhá obnova dřevin ve špatném zdravotním stavu. Ten je ovlivňován průmyslem a zvýšenou frekvencí dopravy ve městě. Území kolem řek patří zároveň z pohledu místních obyvatel k velmi vyhledávanému. Někteří obyvatelé města v blízkosti vodních toků nachází klid, dostatek prostoru pro sportovní aktivity či místo vhodné k venčení psů. V Otrokovicích je zastoupena i lesní plocha o výměře 52 ha a několik parků (Regionální informační servis, [online]).

4.5.1 Vybrané problémy životního prostředí

Díky velké koncentraci průmyslu musí obyvatelé města Otrokovice čelit jeho negativním dopadům jak na životní prostředí, tak na celkovou kvalitu života. Za jeden z těchto nežádoucích vlivů můžeme považovat zhoršenou kvalitu ovzduší. Mezi největší producenty emisí se řadí firma Barum Continental, společně s teplárnou společností TOMA, a. s.

Ke zhoršené kvalitě ovzduší přispívá také intenzivní využívání mobilní dopravy. Mnoho lidí dojíždí přes Otrokovice za prací do nedalekých měst a zpoplatnění severovýchodní části obchvatu města přivádí denně další stovky automobilů na silnice, vedoucí středem města. Městský obchvat, který má spojit Olomouc a Břeclav, navíc ještě nebyl zcela dostavěn. O výstavbě úseku z Otrokovic do Bzence se diskutuje již přes dvacet let. Stát dodnes nevykoupil všechny pozemky, a tak se s plánovanou stavbou nemůže začít, ačkoliv o vybudování silnice R55 bylo rozhodnuto již v roce 1963 (Česká televize, zprávy z regionů, [2015]).

Další problém spojený s ovzduším se týká místní kafilérie. Obyvatelé města si již několik let stěžují na její zápach, který trápí především průmyslovou část Bahňák. V letních měsících se zápach prolíná celým městem. Tento problém dodnes nebyl zcela vyřešen (Kuncová, [online]).

Nelze opomenout také rozsáhlé povodně v roce 1997, které město Otrokovice velmi negativně poznamenaly. Téměř celé město se ocitlo pod vodou, hlubokou tři a půl metru. Kromě úpadku některých podnikatelských činností bylo zničeno mnoho domů, včetně typicky baťovských staveb. Tato architektura je v dnešní době obnovena. Velká pozornost se po vzniklé přírodní katastrofě koncentrovala především na výstavbu protipovodňových opatření v blízkosti sídel. Přestože se do jejich výstavby investovaly stovky milionů korun, na některých místech stále tato opatření scházejí (Bubeníková a kol., 2002).

4.5.2 Řeka Morava

Tato majestátná řeka protéká Českou republikou v délce 284 km, přičemž její celková délka činí 353 km. V Otrokovicích má podobu regulovaného koryta a čistota vody je zde navzdory působení průmyslu přijatelná. Na hranicích se Slovenskem a Rakouskem tvoří soutok s Dyjí a opouští Českou republiku. Její cesta končí na hranicích Slovenska a Rakouska, kde se vlévá do Dunaje (Turistické informační centrum Otrokovice, [2016]).

Baťův kanál

V letech 1934-1938 nechal Tomáš Baťa vybudovat vodní kanál, jehož hlavní funkcí, podle popisu Kaňkovského (2012), byla přeprava lignitu pro firmu Baťa z Rohatce do Otrokovic. Tato historická vodní cesta, dlouhá 52 kilometrů, vedla řekou Moravou a uměle vybudovaným plavebním kanálem, který plnil zároveň závlahovou funkci. Díky otevření Baťova kanálu nabylo město Otrokovice na svém významu v oblasti regionální komunikace. V období po 2. světové válce se kanál využíval na přepravu uhlí, šterku či jiných materiálů, avšak válečné škody a náročná údržba vedly k jeho zavření. V roce 1995 byl provoz obnoven, ale tentokrát Baťův kanál změnil svůj význam.

Jak uvádí ve své publikaci Havliš a kol. (2012), na příkladu Baťova kanálu lze sledovat vývoj jeho funkcí v rámci historických období. Zatímco v minulosti sloužil převážně jako vodní cesta, dnes je vyhledávanou turistickou atrakcí či místem, kde se dají provozovat sportovní aktivity, například jízda na kolečkových bruslích nebo na kole po vybudované cyklostezce, která vede podél celého kanálu a napojuje se na další významné cyklistické trasy.

Potřeby lidí se různí, lidé toto místo vyhledávají také z důvodu odpočinku, ať už prostřednictvím okružní plavby na zapůjčené lodi, či posezením v přilehlých restauracích. Jsou zde však funkce, které se nezměnily. Kanál stále dává lidem práci a spojuje města v jeho blízkosti. Využití vodní dopravy bylo obecně jednou z příčin rozvoje velkých měst.

4.5.3 Řeka Dřevnice

Jak popisuje Girgel (2014) ve své knize, v lesích Hostýnských vrchů pramení významná řeka pro celý Zlínský kraj, kterou je řeka Dřevnice. Její pramen se nachází v nedaleké blízkosti obce Držková, kde se její charakter podobá širšímu potoku. Dále teče přes obec Kašava až ke Slušovicím. V této lokalitě se nachází významné vodní dílo Slušovice, které slouží jako rezervoár pitné vody pro Slušovice a Zlín, k výrobě elektrické energie a v neposlední řadě plní protipovodňovou funkci a zabezpečuje minimální průtok pod nádrží. Dřevnice vede svou cestu přes obec Lípa až k Želechovicím nad Dřevnicí, kde jsou provedeny zásahy do jejího koryta, například zpevnění břehů pomocí kamenů nebo výstavba jezů a srovnání dna na některých místech. Dále protéká městem Zlín, kde již v minulosti byla regulována, až po soutok s řekou Moravou na západní straně Otrokovic. Celková délka toku činí 42,3 km, z toho 3,5 km vede přes město Otrokovice.

V současné době jsou zde vybudovány dva splavy a jez, jejichž hlavní funkcí je vytvoření zdrže na vodním toku, případně vyrovnání výšky hladiny při jejím náhlém zvýšení. Spád vody se také využívá k výrobě energie nebo k regulaci vodního toku (Kaňkovský, 2012).

V minulosti byla řeka Dřevnice velmi znečišťována Baťovými závody. Podle Nerudy (2014) je na území České republiky zaznamenán přebytek fosforu, především v malých vodních tocích. Řeka Dřevnice v roce 2001 spadala do páté kategorie, tedy nejhorší, co se týče znečištění fosforem a amoniakem, které je zapříčiněno hlavně splachováním odpadních látek z polí (Janečka, [2001]). V roce 2003 zahynulo v důsledku otravy chemickými látkami až tisíc kilogramů ryb (Mokrejšová, [2003]). Ačkoliv se stav kvality vody v Dřevnici zlepšil, o čemž svědčí i vzrůstající biodiverzita, podle studie Povodí Moravy je celkový stav řeky Dřevnice stále nevyhovující (Povodí Moravy, [online]).

Na hladině řeky lze spatřit skupiny vodního ptactva. Kromě běžných druhů jako je kachna divoká či labuť velká, se v lokalitě vyskytuje i racek chechtavý. Dřevnice je bohatá i na sladkovodní ryby jako jsou kapr, jelec, karas nebo parma obecná. Zástupce savců tvoří ondatra říční a v poslední době také přemnožené nutrie, obývající místní břehy (Turistické informační centrum Otrokovice, [2016]).

Úsek kolem řeky Dřevnice, kde byla sbírána data

Obrázek 6 Řeka Dřevnice a Morava, protékající městem Otrokovice (Zdroj: mapy.cz)

5 Vnímání vodních toků obyvateli města Otrokovice

Praktická část popisuje data získaná z dotazníkového šetření. Výzkum proběhl v červenci roku 2015 v lokalitě u řeky Dřevnice, konkrétně v městských částech Otrokovice – střed, s nejhustější zástavbou v okolí, až po městskou část Trávníky (viz obrázek 6).

Cílem je zjistit, jak vnímají obyvatelé města Otrokovice řeku ve městě, jelikož vnímání lidí se do značné míry liší, což je způsobeno rozdílným charakterem místa, na němž se výzkum provádí. Vezmeme-li v potaz Českou republiku, jinak mohou vnímat vodní tok obyvatelé Prahy na rozdíl od obyvatel, žijících v jiném, menším městě či kraji.

Data byla sesbírána v celkovém rozsahu 100 respondentů, z čehož větší zastoupení měly ženy, a to 53 %. Nejvíce dotazovaných, ochotných odpovídat na otázky, tvořili lidé se středoškolským vzděláním, zakončeným maturitní zkouškou či vyšším odborným vzděláním. Odpovědi této nejpočetnější skupiny dosahovaly 52 %. Respondenti s vysokoškolským vzděláním se na výzkumu podíleli z jedné čtvrtiny, což odpovídá druhé nejpočetnější skupině. Tito lidé také vykazovali hlubší zájem o problematiku a snahu podrobně se zamýšlet nad kladenými otázkami. Respondenti s nejvyšším dosaženým vzděláním základní školy tvořili pouhá 3 %.

Podle ekonomického statusu se průzkumu zúčastnilo 68 % zaměstnaných lidí, ve věku 23 – 57 let. Nezaměstnanost přiznalo 7 % ve věkovém složení 34 – 47 let. Studenti tvořili druhou nejpočetnější skupinu, v zastoupení 15 %. Na mateřské či rodičovské dovolené se nacházely pouhé 3 ženy a 1 muž. Tito čtyři respondenti lokalitu navštěvují především z důvodu aktivního odpočinku, konkrétně procházky s kočárkem a bydlí ve vzdálenosti do 1 km od řeky. Tuto vzdálenost uvedlo 27 % dotazovaných, což je druhá nejčastější odpověď. Přesně polovina respondentů uvedla svou polohu bydliště ve vzdálenosti do 0,5 km od řeky, z toho 21 lokalitu navštěvuje každý den. Vzdálenost řeky od bydliště může mít značný vliv na její odlišné vnímání obyvateli města. Například při potencionálních povodních jsou právě tito lidé ohroženi jako první při nedostatečné protipovodňové ochraně.

5.1 Frekvence a důvody pobytu v blízkosti řeky

Téměř polovina z dotazovaných obyvatel (46 %) navštěvuje lokalitu u řeky každý den. 35 % zavítá k řece průměrně jednou týdně. Nulová hodnota byla zaznamenána u kategorie obyvatel, kteří byli v lokalitě poprvé a 5 % ji navštěvuje jen výjimečně. Tito lidé zároveň přítomnost řeky příliš nevyhledávají, pouze kolem ní prochází.

U otázky, jež se zabývala důvodem návštěvy lokality řeky, mohli respondenti označit až tři možnosti. 60 % z nich označilo jako jeden ze tří důvodů ten, že lokalitou pouze prochází, což je do značné míry způsobeno trasou řeky Dřevnice, která vede skrze centrum města a lidé kolem ní chodí do práce, obchodních řetězců či do svých obydlí.

Druhým nejpočetnějším důvodem návštěvy byl aktivní odpočinek, který uvedlo 41 %. Při pojmenování konkrétních aktivit respondenti nejvíce uváděli sport. Běh, turistiku, projížďku na kolečkových bruslích, zejména však cyklistiku, jež byla zastoupena z 21. %. Toto zjištění se dalo předpokládat, a to z důvodu nově vystavěné cyklostezky podél řeky Dřevnice, která propojuje okolní města. Lidé ji využívají jak ve svém volném čase, za účelem aktivního odpočinku, tak při cestě do práce nebo z práce. Zavedená cyklostezka může být jedním z možných řešení, jak částečně snížit nevyhovující dopravní situaci v Otrokovicích. Existenci cyklostezky ocení také lidé na mateřské,

či rodičovské dovolené, kteří ji využívají při procházkách s kočárkem. Mnozí respondenti uvedli jako důvod návštěvy lokality u řeky také venčení psa. Tuto konkrétní aktivitu zmínilo celkem 8 %. Jako pasivní odpočinek považuje malá část dotazovaných například krmení vodního ptactva, rybaření, posezení na lavičkách či obecně relaxaci.

Přírodě blízké prostředí a atraktivní prostor byl třetí nejčastěji uváděnou odpovědí coby důvod návštěvy lokality u řeky Dřevnice. Tuto alternativu zvolilo 35 % respondentů, kteří zároveň uvedli jako další z možných odpovědí na tuto otázku právě aktivní odpočinek. Zde je vidět provázanost přírodě blízkého prostředí a potřeby relaxace. Tyto dvě funkce mají tendenci se doplňovat. V urbanizovaném prostředí je tak kus přírody jednou z mála oáz klidu a míst, hodících se pro odpočinek. Toto místo zároveň vybízí k setkávání lidí, avšak pouze jedna desetina respondentů označila tuto možnost jako jednu ze tří důvodů návštěvy lokality.

5.2 Vnímání jednotlivých prvků řeky Dřevnice a asociace spojené s řekou ve městě

To, jakým způsobem lidé nahlíží na řeku a jak ji vnímají se různí. Celkově respondenti považují řeku Dřevnici za bezpečnou. Na stupnici 1 – 7, kdy hodnota 1 znamená bezpečnost a hodnota 7 ohrožení, třetina dotazovaných zvolila právě hodnotu číslo 1. Řeku v lokalitě za vyloženě ohrožující neoznačil žádný z respondentů. Zjištění, že se lidé v blízkosti řeky cítí bezpečně, může být způsobeno mnoha faktory. Řeka protéká centrem města, což značí frekventovanost tohoto místa. Pokud bychom nahlíželi na bezpečnost z hlediska způsobení škod řekou, od uplynulých povodní v roce 1997 je téměř podél celého toku vybudována protipovodňová ochrana.

Stejný počet, tedy třetina dotazovaných, hodnotila řeku Dřevnici známkou 1, z hlediska její přístupnosti. Přístupnost řeky získala také ze všech možností nejlepší průměrnou známku, a to 2, 38. Toto zjištění je poměrně překvapující, především z důvodu, že dostat se k samotné řece, tedy být s ní přímo v kontaktu, moci se v ní osvěžit, je na mnoha místech zcela nemožné. Okolní břehy jsou často neupravované, v šířce několika metrů porostlé náletovou vegetací či ruderálním společenstvem rostlin. Jedno z mála přístupných míst se nachází v blízkosti splavu, využívají jej především rybáři, či lidé venčící psy (viz obrázek 7).

Obrázek 7 Jedno z mála přístupných míst u splavu, sloužící k relaxaci (vlastní foto)

Navzdory tomu, že většina lidí označila lokalitu u řeky Dřevnice jako přírodě blízkou, mnozí ji nevnímali jako příliš atraktivní místo. Přírodě blízké území tedy ještě nutně nemusí znamenat vysokou přitažlivost. Záleží na mnoha faktorech, které atraktivitu ovlivňují, příkladem může být geografická poloha místa. 12 % z dotazovaných přiřadilo řece známku 6 a 7, což znamená nudná lokalita. Tento dojem měly spíše ženy, v zastoupení 9 %. Známku 1 a 2 podpořilo atraktivitu řeky celkem 16 %. Atraktivita společně s estetickou přitažlivostí řeky byly nejhoršími hodnocenými vlastnostmi. Při ústním dotazování respondentů se mnozí k tomuto hodnocení vyjádřili více do hloubky, například uváděli přítomnost odpadků kolem řeky i v řece, zejména pak pod mosty, kde se sdružují mladí lidé v rámci svého volného času a zanechávají po sobě odpadky.

Respondenti považují prostředí kolem řeky za místo vhodné k odpočinku, avšak méně si jej spojili se sportovními aktivitami. 15 % dotazovaných vnímá prostředí jako vybízející ke sportovním aktivitám a hodnotilo jej známkou 1, naopak 7 % toto území označilo jako prostředí, kde nechce vůbec sportovat. Paradoxním zjištěním je také fakt, že ačkoliv respondenti nepřisoudili příliš velkou váhu této lokalitě v oblasti sportu, označili aktivní odpočinek, především pak cyklistiku, jako jednu ze tří nejčastějších odpovědí na otázku z jakého důvodu lokalitu navštěvují.

Tento negativní postoj může být zapříčiněn spojováním sportovních aktivit v blízkosti řeky především s vodními sporty, pro které řeka Dřevnice není ideálním místem, což je způsobeno jak hloubkou vody, tak špatnou přístupností břehů.

Čistota vody z pohledu obyvatel také nebyla posuzována příliš příznivě. Zatímco 8 % dotazovaných označilo vodu v řece jako špinavou, tedy přisoudilo jí nejhorší možnou známku, za zcela čistou ji považovali pouze dva respondenti. Řeka Dřevnice byla především v oblasti Zlína velice znečišťována Baťovými závody, což se projevilo i na úseku, vedoucím přes Otrokovice, kam ze Zlína její tok směřuje. Dřevnice je malým vodním tokem, z tohoto důvodu je zde jakékoliv znečištění znatelnější než v řece Moravě, kam se následně vlévá. Poslední velká havárie způsobená člověkem, se stala na konci roku 2015, kdy do Dřevnice z místní čistíčky odpadních vod unikla ropa.

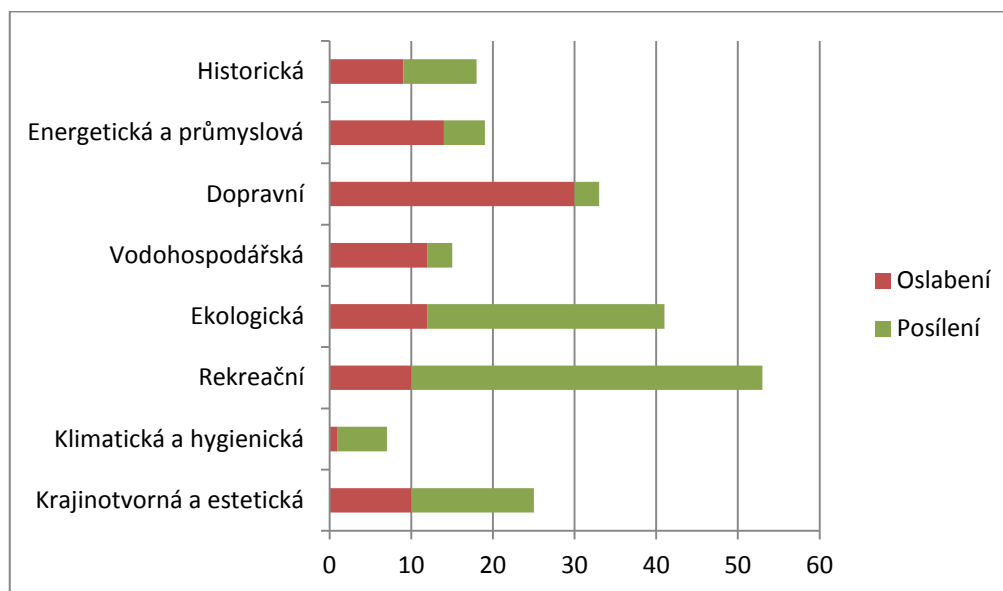
Špínu, odpadky či splašky, které jsou s čistotou vody spjaty, si při asociaci s řekou ve městě vybavilo celkem 9 % dotazovaných. Respondenti uváděli tři slovní spojení, které se jim vybaví ve spojitosti s řekou ve městě. Nejvíce dotazovaných, a to 16 % uvedlo jako první slovní spojení, jež je napadlo, povodně. Tuto odpověď uváděli všichni lidé,

kteří rozsáhlé záplavy v roce 1997 mohli zažít, což následně mohlo ovlivnit jejich vnímání vodního toku. Druhé nejčastější spojení při první asociaci byl odpočinek a klid, který uvedlo 12 %. Jako třetí následoval rybolov, ačkoliv z dotazovaných pouze jeden člověk tuto činnost aktivně provozuje. Při druhé asociaci se nejčastěji vyskytovaly tyto tři pojmy: odpočinek, cyklostezka a špína. Jako třetí asociaci s řekou ve městě respondenti uváděli opět povodně, odpočinek a cyklostezku.

Ze zjištěných údajů vyplývá, že řada obyvatel Otrokovic si pod pojmem řeka ve městě představí atributy spojené právě s řekou, nacházející se v místě jejich pobytu. Vnímání je tak do značné míry ovlivněno, což se dá pozorovat i na příkladu časté frekvence spojení vodního toku a cyklostezky. Některé atributy jsou pro danou oblast a řeku typické či dokonce výjimečné. Ačkoliv obecně převládají spíše pozitivní asociace, v případě řeky Dřevnice dotazovaní často uváděli negativní jevy, jako jsou nečistoty, splašky či špína. Některým respondentům se dokonce vybavila v tomto spojení firma Barum Continental, jež má sídlo v těsné blízkosti řeky. Za zajímavé asociace s řekou ve městě lze označit pojmy jako utopenec, respekt, dětství či mělký potok, ke kterému je Dřevnice, hlavně v období sucha, místními obyvateli přirovnávána. Menšinová část respondentů si vybavila také rande a romantiku. Z častých odpovědí nelze opomenout přírodu. Ačkoliv je řeka zcela spjata s vodou, tuto představu sdílelo pouhých 6 % a žádný z dotazovaných si ve spojitosti s řekou nevybavil loď či jiný prostředek, sloužící k dopravě po řece. Tato skutečnost může být způsobena tím, že na řece Dřevnici se žádné lodě nevyskytují, ani za účelem rekreace. Pro tento záměr je možné využít nedaleký Baťův kanál.

V celkovém součtu možností uváděli dotazovaní nejčastěji těchto pět asociací: odpočinek (30 %), povodně (28 %), cyklostezka (21 %) , kačeny (20 %), nečistoty (18 %), což ukazuje, že vnímání řeky Dřevnice obyvateli města není jednoznačně pozitivní. Metoda asociace umožňuje blíže určit, jaký názor obyvatelé města zaujímají k řece Dřevnici.

Energetická a průmyslová funkce byla respondenty posuzována jako druhá nejméně významná. 14 % dotazovaných zároveň uvedlo oslabení této funkce, především jako zdroj energie. Otázka zaměřená na oslabení a posílení funkcí vodního toku se zdála být pro značnou část respondentů problematická. Ačkoliv respondenti mohli uvést nejvýše tři možné odpovědi, většina uváděla maximálně dvě.

Obrázek 9 Posílení/oslabení funkcí řeky za posledních 30 let očima respondentů (zdroj: vlastní zpracování)

V další části si respondenti měli představit svou ideální řeku ve městě. 59 % sdílelo myšlenku čisté řeky i jejího okolí. Tato odpověď může být reakcí na zhoršenou kvalitu vody a na povalující se odpadky kolem řeky či mnohdy přímo v ní.

20 % respondentů si ideální řeku představuje jako místo vhodné pro odpočinek. Většina z těchto dotazovaných pak svoji myšlenku dále rozvedla a směřovala ji k dostatku laviček, starší respondenti si představují místo na sezení převážně pod stromy ve stínu. Objevily se také názory na zkvalitnění cesty na opačném břehu Dřevnice, kde není cyklostezka, ale pouze lidmi vyšlapaná cesta v trávě, hojně využívaná zejména lidmi, venčící své psy či běžci. Po dešti zůstávají na cestě kaluže s blátem, které znesnadňují průchod (viz obrázek 10).

Obrázek 10 Vyšlapaná cesta podél úseku řeky Dřevnice (vlastní foto)

Společně s tímto problémem byla zmiňována nevyhovující přístupnost vodního toku. Tato myšlenka byla často rozšířena s obavou o malé děti, které by mohly uklouznout na místy prudkých březích řek a spadnout do vody.

15 % respondentů vidí ideální vodní tok jako útočiště pro živočichy. Řeka je nepochybně přirozeným územím, kde se živočichové sdružují a přítomnost vody vyhledávají. Slouží jim jako zdroj příjmů potravy i jako útočiště. Zejména malé děti potěší přítomnost vodního ptactva, kterého je na řece Dřevnici dostatek. Nejvíce jsou s Dřevnicí spjaty kachny, což potvrzuje i jejich vysoká představa společně s řekou ve městě. Mnozí dotazovaní berou své děti na procházky kolem řeky, čímž rozvíjí jejich vztah k přírodě.

Respondenti si obecně představovali přírodě blízký tok, který není regulovaný a v jeho blízkosti je dostatek zeleně. Výskyt stromů často spojovali s estetickou přitažlivostí řeky. Tuto představu sdílelo 11 %.

Při myšlence na ideální řeku si velice často dotazovaní vybavili nejprve řeku Dřevnici a následně ji doplňovali o své ideální představy, co na ní zlepšit a jak by měla vypadat. Pouze 8 % z dotazovaných si svou ideální řeku představuje jako Dřevnici a nechtělo by na ní nic zlepšit.

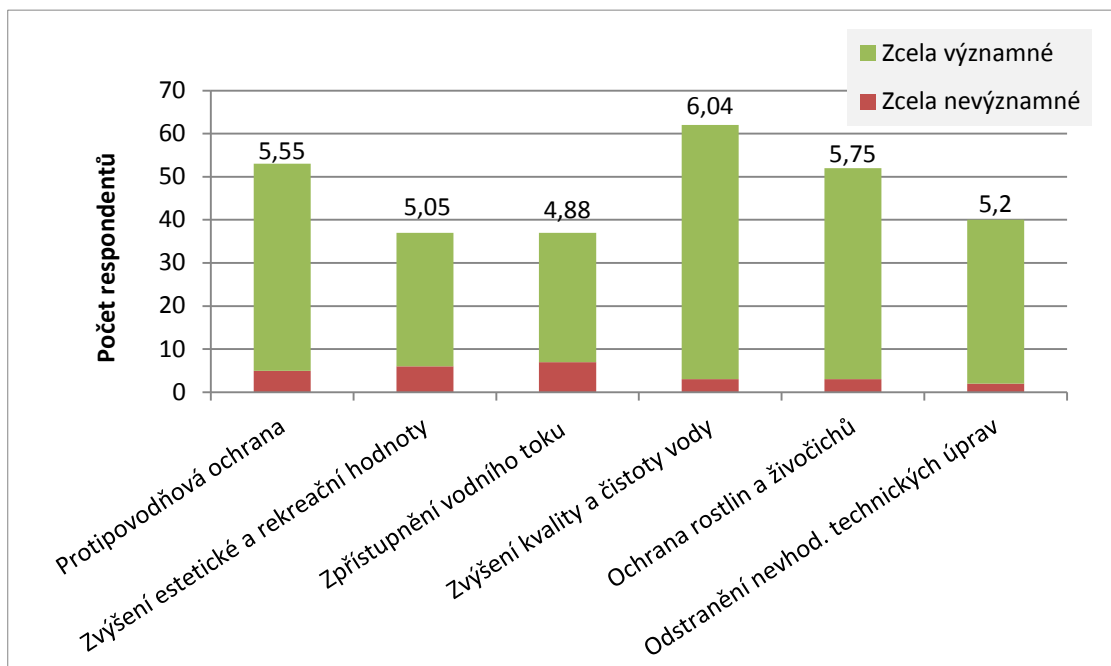
Představa ideální řeky dotazovanými obyvateli Otrokovic by se dala shrnout jako přírodě blízký, přístupný, neregulovaný tok, především čistý s dostatkem místa k odpočinku a relaxaci.

5.4 Revitalizace a revitalizační opatření

Pod pojmem revitalizace si dokázalo 82 % respondentů představit určitý pojem. Většina z nich uváděla obnovu, znovuoživení, přivedení k životu, navrácení k přírodě a splynutí s přírodou, navrácení do původního stavu, opravu, zkrášlení či nabytí původního rázu. Menšina z dotazovaných zacházela více do hloubky a jmenovala konkrétní úpravy, jež jsou s revitalizacemi spojené, například zpevnění břehů řeky pomocí kořenů stromů, vyčištění od nánosů, umožnění migrace živočichů a podobně. Zbýlých 18 % nevědělo, co revitalizace znamenají a nedokázalo si tento pojem s ničím konkrétním spojit.

Z hlediska významnosti revitalizačních opatření na řece respondenti přisuzovali těmto atributům mnohem větší váhu. Jejich hodnocení na sedmistupňové škále překračovalo u jednotlivých opatření vždy hodnotu číslo 4, přičemž nejnižší průměrná hodnota byla 4,88, a to u zpřístupnění vodního toku obyvatelům města a návštěvníkům. Navzdory tomu, že obyvatelé při svých ideálních představách řeky uváděli kritérium přístupnosti, z pohledu revitalizačních opatření na řece takový význam nemá. Na druhou stranu, dá se předpokládat, že v zastoupení možností jako je zvýšení kvality a čistoty vody, ochrana živočichů či protipovodňová ochrana, bude opatření jako přístupnost vodního toku odsunuto v hodnotovém žebříčku o pár míst zpět. Malá významnost, přisuzovaná přístupnosti vodního toku v rámci revitalizačních opatření může být zapříčiněna také tím, že si lidé tuto aktivitu s revitalizacemi příliš nespojují.

Za nejvýznamnější revitalizační opatření respondenti zvolili právě zvýšení kvality a čistoty vody. 59 % přisoudilo tomuto opatření nejvyšší váhu, tedy 7. Čistota vody je obecně považována za jednu z priorit revitalizací. Zhoršená kvalita vody je zapříčiněna zejména lidskou činností, a to i v případě řeky Dřevnice. Je tedy do značné míry lidskou povinností vrátit řekám jejich kvalitu vody zpět. Jako druhé nejvýznamnější revitalizační opatření považují respondenti ochranu rostlin a živočichů. Této přírodě blízké úpravě polovina z nich udělila nejvyšší možnou hodnotu. Téměř na stejné úrovni se nacházela i protipovodňová ochrana, kterou označilo za zcela významnou 48 %.

Obrázek 11 Hodnocení revitalizačních cílů - průměrná hodnota a podíl

Vysoké umístění ochrany proti povodním je z hlediska místních obyvatel žádoucí. Část zastavěného území, společně s firmami leží v těsné blízkosti řeky Dřevnice. Po již zmiňovaných velkých povodních v roce 1997 se podél toku řeky budují protipovodňové zdi.

Zkušenosti se zapojením se do diskuzí nad plánovanými či proběhlými revitalizacemi mají pouhá 4 %. Tito lidé se do diskuzí aktivně zapojovali a uvedli také konkrétní příklady pod pojmem revitalizace. 27 % respondentů o diskuzích neslyšelo, což může být způsobeno tím, že v blízké době město Otrokovice revitalizaci úseku řeky Dřevnice, protékající městem, neplánuje. 25 % problematiku revitalizací řeší pouze při debatách se známými nebo s rodinou a 8 % přiznalo, že se o toto téma vůbec nezajímá.

6 Závěr

Ze závěrečné analýzy dotazníkového šetření vyplývá, že řeka Dřevnice je příjemným místem, v jehož blízkosti obyvatelé města tráví svůj volný čas, především za účelem odpočinku. Ačkoliv názory respondentů se do značné míry lišily a mnozí jedinci si nespojovali řeku pouze s pozitivními atributy, jejich počet nad negativními postoji převažoval. Obecně tak lze říci, že existence vodního toku ve městě je respondenty vnímána pozitivně, avšak je zde velký prostor pro jeho vylepšení v mnoha směrech. Dotazovaným obyvatelům města Otrokovice na budoucím vývoji řeky Dřevnice záleží. Z hlediska vnímaných vlastností řeka nezískala příliš příznivé hodnocení v oblasti její atraktivity a estetické přitažlivosti. Tyto vlastnosti úzce souvisí také s čistotou vody a udržovaným okolím kolem řeky. Právě tyto atributy by si zástupci obyvatel města přáli do budoucna vylepšit, čímž by došlo ke zvýšení celkové přitažlivosti místa a k možné změně vnímání řeky Dřevnice.

Zde nastává možnost pro správu města Otrokovice, která při realizaci určitých opatření může napomoci jak ke zlepšení dosavadního stavu řeky Dřevnice, tak ke zlepšení kvality života obyvatel ve městě, což by mělo být cílem každého města. Zlepšení stavu životního prostředí společně s kvalitou života obyvatel je také zařazeno mezi prioritní oblasti v rámci Integrovaného strategického rozvojového plánu města Otrokovice na roky 2014 – 2023, avšak z dostupných informací není patrné, že by město svou pozornost v nadcházejících letech koncentrovalo k jeho vodním tokům, zejména tedy k řece Dřevnici, plnicí nejrůznější funkce a služby jak pro ekosystém, tak pro obyvatele a návštěvníky města.

Z hlediska významnosti funkcí řeky ve městě, respondenti přisuzovali největší váhu rekreaci. Odpočinek byl s místem vodního toku velice často spojován, což jen potvrzuje trendy dnešní doby a stále větší významnost této funkce, jež jí přikládá i dostupná literatura. Stejně tak se dosažené výsledky shodují s literaturou, uvádějící pokles významu dopravní funkce. Dotazovaní obyvatelé města Otrokovice považovali tuto funkci právě za tu, která nejvíce oslabila. Naopak existují rozdíly, patrné na vnímání řeky jako symbolu města. Mnozí autoři ji staví na přední příčky významnosti, ale z provedeného výzkumu vyplývá, že dotazovaní obyvatelé města Otrokovice řeku jako symbol města příliš nevnímají.

7 Seznam použité literatury

7.1 Tištěné zdroje

- Bečková, K. (2015): Praha – město a řeka. Praha: Univerzita Karlova v Praze.
- Bender, E. a kol. (2012): Urban rivers – vital spaces. Leipzig: University of Leipzig.
- Bubeníková, J. a kol. (2002): Otrokovice. Otrokovice: Město Otrokovice prostřednictvím Otrokovické Besedy.
- Budek, J. (2016): Novoroční pozdrav starosty Otrokovic: Otrokovické noviny, roč. 26, č: 1, s. 8.
- Černá, M. (1998): Agenda 21: český překlad textu části přílohy 2 dokumentu Report of the United Nations Conference on Environment and Development. Praha: Ministerstvo životního prostředí ČR.
- Disman, M. (2011): Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele. Praha: Karolinum.
- Dostál, T. a kol. (2004): Revitalizace malých vodních toků. Praha: Consult Praha.
- Eldridge, J. a kol. (2007): LIFE and Europe's rivers. Belgium: European Communities.
- Girgel, M. (2014): Zastavení u Dřevnice. Zlín: Girgel, M.
- Havliš, K., Hrubanová, D. a kol. (2012): Řeka a město, vodní prvek v současných městech. Brno: Akademické nakladatelství CERM.
- Janečka, J. (2001): V Dřevnici je fosfor: Zlínské noviny, roč. 12, č: 243, s. 21.
- Kaňkovský, P. (2012): Vodní toky. Praha: Institut environmentálních služeb.
- Konvička, M. a kol. (2002): Město a povodeň: strategie rozvoje měst po povodních. Brno: ERA.
- Králová, H. (2007): Přírodě blízké úpravy malých vodních toků v kulturní krajině. Brno: VUTIUM.
- Kravka, M. a kol. (2009): Úpravy malých vodních toků v krajině a lesnická meliorace. Brno: Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně.
- Kupec, P. a kol. (2009): Revitalizace v krajině. Brno: Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně.
- Ležatka, L. (2010): Význam a úloha umělých vodních toků v soudobém městě. Brno: Vysoké učení technické v Brně.

- Löw, J., Míchal, I. (2003): Krajinný ráz. Kostelec nad Černými lesy: Lesnická práce.
- Mareš, J. a kol. (1991): Revitalizace vodních toků. Brno: Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně.
- Mokrejšová, J. (2003): V Dřevnici našlo smrt tisíc kilogramů ryb: Zlínské noviny, roč. 14, č. 139, s. 7.
- Neruda, M. (2014): Water in landscape. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, Fakulta životního prostředí.
- Otrokovice. (2014): Integrovaný strategický rozvojový plán města Otrokovice 2014-2023. Otrokovice: Otrokovice.
- Pavlovský, T. (2010): Voda v urbanizovaném prostředí – Svratecký náhon v Brně. Brno: Vysoké učení technické v Brně.
- RESTORE. (2013): Rivers by design. Bristol: Environment Agency.
- Schneider, J., Fialová, J., Vyskot, I. (2009): Krajinná rekreologie II. Brno: Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně.
- Šlezinger, M. (2010): Revitalizace toků. Příspěvek k problematice úprav vodních toků. Brno: VUTIUM.
- Štěrba, O. (2008): Říční krajina a její ekosystémy. Olomouc: Univerzita Palackého.
- Zakopal, P. (2016): Výhodné Kotlíkové dotace se rozbíhají: Otrokovické noviny, roč. 26, č: 1. S. 7.

7.2 Ostatní zdroje

- Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky* [online]. 2016 [cit. 2016-05-02]. Dostupné z: <http://strednicechy.ochranaprirody.cz/res/archive/191/024609.pdf?seek=1406791755>
- Batův kanál* [online]. 2016 [cit. 2016-04-12]. Dostupné z: <https://www.batacanal.cz/onas/dso-zlk.html>
- Česká televize, zprávy z regionů* [online]. 2015 [cit. 2016-04-12]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/regiony/1588772-sobotka-obchvat-otrokovic-semuze-zacit-stavet-uz-za-rok>
- ČSÚ* [online]. 2016 [cit. 2016-04-12]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/>

KUNCOVÁ, Jarmila. *Zlínský deník* [online]. 2016 [cit. 2016-05-12]. Dostupné z: http://zlinsky.denik.cz/zpravy_region/otrokovice-temer-po-20-letech-jsou-proti-velke-vode-chraneny-20160311.html

KUNCOVÁ, Jarmila. *Zlínský deník* [online]. 2016 [cit. 2016-05-12]. Dostupné z: http://zlinsky.denik.cz/zpravy_region/stezuji-si-na-smrad-petici-vsak-nepodepsali-20160316.html

Mapy [online]. 2016 [cit. 2016-05-13]. Dostupné z: <https://mapy.cz/zakladni?x=17.2512000&y=49.5940020&z=11>

MAS Severní Chřiby a Pomoraví [online]. 2016 [cit. 2016-04-12]. Dostupné z: <http://masschp.cz/o-nas/>

Ministerstvo zemědělství [online]. 2015 [cit. 2016-04-25]. Dostupné z: <http://eagri.cz/public/web/mze/zivotni-prostredi/ochrana-vody/vodni-ramcova-smernice/>

Otrokovice [online]. 2016 [cit. 2016-04-12]. Dostupné z: <http://otrokovice.cz/>

Povodí Moravy [online]. 2015 [cit. 2016-05-02]. Dostupné z: http://www.pmo.cz/pop/2009/Morava/End/inf_listy/prilohy/149.pdf

Regionální informační servis [online]. 2015 [cit. 2016-04-12]. Dostupné z: <http://www.risy.cz/cs/vyhledavace/obce/detail?Zuj=585599>

Turistické informační centrum Otrokovice [online]. 2016 [cit. 2016-04-12]. Dostupné z: <http://tic-otrokovice.cz/prirodni-zajimavosti/>

8 Seznam obrázků a tabulek

<i>Obrázek 1</i> mapa mikroregionu Otrokovicko	21
<i>Obrázek 2</i> Vývoj počtu obyvatel v letech 1869-2015.....	24
<i>Obrázek 3</i> Mechanický pohyb obyvatel v letech 1971-2014.....	24
<i>Obrázek 4</i> Přirozený pohyb obyvatel v letech 1971-2014	25
<i>Obrázek 5</i> Plánované výdaje na rok 2016	27
<i>Obrázek 6</i> Řeka Dřevnice a Morava, protékající městem Otrokovice	32
<i>Obrázek 7</i> Jedno z mála přístupových míst u splavu, sloužící k relaxaci.....	35
<i>Obrázek 8</i> Nejfrekventovanější asociace spojené s řekou ve městě.....	38
<i>Obrázek 9</i> Posílení/oslabení funkcí řeky za posledních 30 let očima respondentů.....	39
<i>Obrázek 10</i> Vyšlapaná cesta podél úseku řeky Dřevnice	40
<i>Obrázek 11</i> Hodnocení revitalizačních cílů - průměrná hodnota a podíl	42
<i>Tabulka 1</i> Věková struktura obyvatel k 1.1.2015.....	25

9 Přílohy

Obrázek 12 Pohled na řeku Dřevnici (vlastní foto)

Obrázek 13 Koryto řeky Dřevnice (vlastní foto)

Obrázek 14 Cyklostezka, kterou využívají i rodiče s kočárky (vlastní foto)

Obrázek 15 Cyklostezka (vlastní foto)

Obrázek 16 Protipovodňové zdi (vlastní foto)

Obrázek 17 Velký splav (vlastní foto)

Obrázek 18 Malý splav (vlastní foto)

Obrázek 19 Koryto (vlastní foto)

Dotazník

1) Pohlaví: a) muž b) žena		Tazatel	Místo					
2) Věk (doplňte):			Datum a čas					
3) Nejvyšší dosažené vzdělání:								
a) Základní	b) Střední bez maturity/vyučen(a)	c) Střední s maturitou a vyšší odborné	d) Vysokoškolské					
4) Ekonomický status/současný stav:								
a) Žák/žákyně student/ka	b) Nezaměstnaný/á	c) Zaměstnaný/á	d) Zaměstnavatel/ka, (podnikatel/ka)	e) Mateřská nebo rodičovská dovolená	f) Důchodce			
5) Jaké je místo vašeho současného/obvyklého pobytu?								
Název obce:		Návštěvník	Ano	Ne				
Okres:								
Vzdálenost tohoto místa k řece:		a) do 0,5 km	b) 0,51-1 km	c) více než 1 km				
6) Jak často lokalitu u řeky navštěvujete?								
a) každý den	b) průměrně jednou týdně	c) průměrně jednou měsíčně	d) průměrně jednou za čtvrt roku	e) výjimečně	j) jsem zde poprvé			
7) Z jakého důvodu lokalitu u řeky nejčastěji navštěvujete? (výběr maximálně tří možností)								
a) pracovní záležitosti	b) místo setkání	c) přírodě blízké prostředí, atraktivní prostor	d) zdravější ovzduší	e) pouze procházím, lokalitu plánovitě nenavštěvuji				
f) aktivní odpočinek (jmenujte):								
g) pasivní odpočinek (jmenujte):								
h) jiný (jmenujte):								
8) Jak vnímáte řeku v této lokalitě? Ohodnoťte na stupnici 1-7 vymezené krajními polohami								
Bezpečný	1	2	3	4	5	6	7	Ohrožující
Přírodě blízký	1	2	3	4	5	6	7	Umělý/regulovaný
Přístupný	1	2	3	4	5	6	7	Nepřístupný
Atraktivní	1	2	3	4	5	6	7	Nudný
Prostředí vybízející k relaxaci a odpočinku	1	2	3	4	5	6	7	Prostředí, ve kterém se nechci zdržovat
Prostředí vybízející k sportovním aktivitám	1	2	3	4	5	6	7	Prostředí, kde nechci sportovat
Krásný (esteticky přitažlivý)	1	2	3	4	5	6	7	Škaredý (nepřitažlivý)
Čistý	1	2	3	4	5	6	7	Špinavý
9) Jaké tři slovní spojení si vybavíte ve spojitosti s řekou ve městě?								
1	2	3						

